

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова

ІРОНІЯ ЯК КОНСТРУКТИВНИЙ ПРИНЦИП У ПОЕТИЦІ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ РОАЛЬДА ДАЛА)

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувач 08-202М групи
Спеціальності 035. Філологія
Спеціалізації 035.041 германські
мови та літератури (переклад
включно), перша -англійська
Освітньо-професійної програми
«Філологія (германські мови та
літератури (переклад включно))»

Водоп'янов Максим Сергійович

Керівник: кандидат педагогічних
наук, доцент Кіщенко Юлія
Володимирівна

Рецензент: Пономаренко Л.В.,
начальниця Центру міжнародного
співробітництва Херсонської Торгово-
промислової палати, стейкхолдерка
ОП

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ «ІРОНІЯ» ТА «КОНСТРУКТИВНИЙ ПРИНЦИП»	6
1.1. Іронія та її особливості	6
1.2. Конструктивний принцип у лінгвістиці та літературі.....	9
РОЗДІЛ 2. ІРОНІЯ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ У ТВОРАХ РОАЛЬДА ДАЛА	15
2.1. Аналіз добірки фрагментів з творів Роальда Дала на предмет іронії.....	15
2.2. Лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники утворення іронії в творах Роальда Дала.....	39
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	49

Вступ

Іронія відіграла важливу роль в літературі ще з часів її виникнення в античності. Цей мовний інструмент допомагає виявити глибше значення, критичну позицію та в цілому розширити можливості автора й читача в сприйнятті та тлумаченні тексту. **Актуальність дослідження** полягає в потребі аналізу іронії з точки зору лінгвістики та стилістики як складного комунікативного інструменту, який змінюється залежно від мовних одиниць та контексту, зокрема в художніх текстах, де поетична мова визнається важливим засобом вираження та рефлексії глибинних ідей та суспільних явищ. Це й зумовило вибір теми нашого дослідження «**Іронія як конструктивний принцип в поезиці (на прикладі творів Роальда Дала)**».

Мета дослідження – розкрити функцію іронії та засоби її вираження в поезиці на прикладі творів Роальда Дала.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові джерела за темою дослідження.
2. Розкрити суть понять «іронія» та «конструктивний принцип».
3. Проаналізувати вибірку фрагментів з творів Роальда Дала, де використовується іронія.
4. Дослідити особливості іронії як конструктивного принципу.

Об'єкт дослідження – іронія як стилістичний прийом.

Предмет – іронія як конструктивний принцип в поезиці Роальда Дала.

У процесі роботи над дослідженням були застосовані загальнонаукові та спеціальні **методи**. Під час напрацювання теоретичної бази досліджуваної теми було застосовано інформаційно-пошуковий метод. Метод суцільної вибірки використовувався для формування джерельної бази дослідження шляхом виокремлення фрагментів з іронією з художніх текстів, паралельно з аналізом дефініцій. Метод дискурсивного аналізу і синтезу застосовувався під час

вивчення вибірки фрагментів з художніх текстів на лінгвостилістичному та синтаксичному рівні. Метод контекстуального аналізу було залучено для вивчення значення слів, словосполучень та конструкцій в контексті для розуміння підтексту. Для систематизації результатів кваліфікаційної роботи було використано метод узагальнення.

Матеріалом дослідження слугували уривки з художніх текстів, в яких була присутня іронія. Картотека ілюстративного матеріалу була створена шляхом суцільної вибірки на матеріалі творів Роальда Дала “Charlie and the Chocolate Factory”, “Matilda” і “Lamb to the Slaughter”.

Теоретичне значення дослідження – робота поглиблює розуміння іронії як багатогранного лінгвістичного та стилістичного явища та демонструє її роль не тільки як засобу гумору, а й конструктивного елемента, що формує сюжет, характери та моральні посили.

Практичне значення роботи обґрунтовується доцільністю використання матеріалів дослідження в процесі роботи з науковими текстами, а саме при перекладі художніх творів, що містять іронію. Результати кваліфікаційної роботи також можуть бути корисними в практичній діяльності учнів, студентів, учителів, викладачів ЗВО, літературознавців, перекладачів, лінгвістів.

Апробація роботи – результати дослідження висвітлені в науковій статті «Іронія та труднощі її перекладу в поезії (на прикладі творів Роальда Дала)» (Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: збірник наукових праць за матеріалами XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Херсон, Хмельницький: Херсонський національний технічний університет, 2024. С. 134-136) [3].

Роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри англійської філології та світової літератури ім. професора О. Міщукова «Лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні, наратологічні та

перекладознавчі аспекти дослідження художніх та нехудожніх типів текстів» (державний реєстраційний № 0123U103801).

Структурно робота складається з обов'язкових елементів: вступ, теоретична та практична частина, висновки дослідження та список використаних теоретичних та практичних джерел.

РОЗДІЛ 1

ІРОНІЯ ТА КОНСТРУКТИВНИЙ ПРИНЦИП У ЛІНГВІСТИЦІ ТА ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Іронія та її особливості

Аналіз наукових джерел за темою дослідження дає підстави стверджувати, що найбільш влучно поняття «іронія» в контексті поетики подається у книзі «Філософський енциклопедичний словник». За Бичко: «Іронія (грец. εἰρωνεία – прикидання, удаваність) – певного роду риторичний прийом, завдяки якому висловлення набуває прихованого змісту, відмінного (нерідко – протилежного) від буквального, проте формулювання останнього завжди натякає на істинність саме прихованого змісту» [26, с. 249]. Тобто іронія використовується авторами як художній прийом щоб продемонструвати якийсь більший задум, змусити замислитись, наштотхнути на ті чи інші думки тощо. В літературі іронія також одна з форм комізму, але поряд із гумором підкреслює серйозність ситуації або трагічність становища.

Вивчення наукових праць провідних лінгвістів дозволяє констатувати, що іронія поділяється на три види: риторична (або вербальна), ситуативна та драматична. Кожна з них реалізується по-своєму та по-різному впливає на аудиторію.

Розпочнемо з риторичної іронії. Вона виражається використанням слів та виразів, які мають відмінне або протилежне значення тому, що мається на увазі. Зазвичай така іронія або зменшувальна, або збільшувальна [25, с. 37]. Відповідно, перша форма глузує над ситуацією шляхом дещо байдужого ставлення, наприклад: «*Та все нормально, лише кров з носа та голова кругом, а так все гаразд*», хоча ситуація доволі серйозна. Інша ж – навпаки перебільшує, наприклад: «*Я простудився, коли помру передай моїй родині що я їх люблю*», але ми знаємо що звичайна простуда не вбиває. Характерними рисами є драматизація або безжурне глузування заради гумору, яке не має на меті

когось грубо зачепити, що в свою чергу і відрізняє цей прийом від сарказму. Риторична іронія може продемонструвати риси характеру персонажа, які покажуть його під іншим кутом. Також від сарказму іронію відрізняє те, що сарказм може бути лише словесним, а іронію можна знайти в діях, обставинах та ситуаціях.

Драматична іронія полягає у тому, що читач знає те, чого не знають персонажі твору [25, с. 41]. Це сприяє захопленню та довшому утриманні уваги читача, створенню напруги, роздумів та здогадок щодо того, як продовжиться та завершиться історія. Драматична іронія формується лише тоді, коли у читача достатньо інформації на момент прочитання фрагменту тексту, якій містить цей художній прийом. Драматична іронія може існувати в певному фрагменті тексту, навіть якщо читач не знає про її існування. Значення такого фрагменту змінюється в залежності від інформації, яку має читач. Врешті решт, драматична іронія більше спрямована на емоції читача. Ця форма іронії найчастіше зустрічається в художніх творах.

Ситуативна іронія передається тим, що кінцевий результат відрізняється або суперечить очікуваному. В іншій інтерпретації, ситуативна іронія відзначається протиріччям сказаного та дійсності або комічним збігом контексту, та реалізується в межах речення (мікроконтекст), абзацу (макроконтекст) або всього тексту [16, с. 25; 11, с. 106]. В літературі такий тип іронії зазвичай використовується, щоб проілюструвати певну проблематику або підірвати очікування, що може призвести до міркувань читача про різні питання. Ситуативну іронію ми можемо спостерігати і в повсякденному житті, наприклад коли люди в Інстаграмі пишуть або говорять про те, що соціальні мережі – це марна витрата часу.

Механізм іронії є багатоплановим у своєму структурному оформленні та різноманітним з точки зору смислової характеристики. З погляду структури, іронія може виражатися як на рівні окремого слова у

словосполученні, так і через саме слово, словосполучення, або речення в цілому, яке сприймається іронічно. Щодо семантики, іронія має два основні джерела:

- 1) найчастіший випадок, коли одночасно реалізуються два значення слова – словникове та контекстуальне – при їхній протилежності за змістом;
- 2) випадок, коли слово у своєму прямому значенні суперечить змісту контексту (цей варіант зустрічається рідше). Таким чином, іронічне використання мовної одиниці передбачає наявність одного плану вираження і двох планів змісту, які співіснують у свідомості читача, що розширює смисловий діапазон слова, використовуваного з іронічною метою [12, с. 79].

Завдяки іронії, письменник може проілюструвати безліч ідей в тексті завдяки словам, діям, обставинам або ситуаціям у форматі, який буде зрозумілим для певної аудиторії. Іронія, з нашої точки зору, це місток між людиною та прихованою автором ідеєю.

Обмірковування тверджень у наукових працях зупинило нашу увагу на словах Кропивко, а саме про те, що іронія провокує приховану активність яка надає можливість трактувати прочитане в не один спосіб [16, с. 23]. Таким чином, іронія збагачує текст, урізноманітнює процес читання й сприяє підвищеній діяльності мозку, впливаючи при цьому і на емоції читача.

Звичайно, не всі люди зможуть зрозуміти суть іронії. Так, наприклад, для людей з аутизмом іронія сприймається важче, адже для них таке повідомлення сприйметься буквально, або є шанс неправильного тлумачення закодованої інформації [31, с. 60]. Це не обов'язково погано, адже інтерпретація іронії для людей з аутизмом не неможлива, є обхідні шляхи, і як ми зазначили раніше, іронію та художні тексти можна інтерпретувати по-різному.

Отже, іронія це інструмент для автора, завдяки якому він може передати безліч ідей, і в літературі існує для того, щоб:

- створити напругу
- завуалювати головну думку, центральну ідею або мораль
- додати гумору
- викликати емоції та роздуми у читача
- продемонструвати розвиток персонажів
- з'єднати різні елементи з основною темою або мораллю
- надати історії задовольняючий поворот

Також вона поділяється на риторичну, ситуативну та драматичну, які виражаються різними способами.

1.2. Конструктивний принцип у лінгвістиці та літературі

Ретельне вивчення наукових джерел за темою дослідження дало висновок, що провідні лінгвісти визначають конструктивний принцип як принцип добору мовних засобів та їх текстової структури, обумовлений лінгвістичними та екстралінгвістичними стилеутворювальними факторами. Конструктивний принцип визначає основні стильові риси, які, у свою чергу, реалізуються через набір лінгвістичних ознак [14, с. 119]. У контексті нашої роботи, конструктивний принцип – це лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби, що реалізують іронію в текстах, зокрема поезиці. Зупинимось на цьому окремо і спочатку розглянемо лінгвістичні чинники.

Раніше в роботі ми визначили, що риторична іронія може бути збільшуваною та зменшувальною, а в літературі вже є усталені художні прийоми, що виконують однакову функцію: гіпербола та літота. З цього можемо зробити висновок, що іронія гармонійно існує з іншими лексичними засобами.

Важливішим є денотативне значення слів, адже повне його розуміння реципієнтом – обов'язкове [10, с. 61]. Тобто, читач повинен

ознайомитись або до цього бути обізнаним в одному або декількох буквальних значеннях конкретних слів, і це слугуватиме основою для подальшого утворення іронії. В його підсвідомості повинна бути асоціація з прочитаним. Очевидно, розуміння денотативного значення є лише одним з факторів, і без певної противаги іронія не сформується.

Слушним буде перейти до огляду екстралінгвістичних засобів. На думку, напевно, одразу спадають міміка, жести, тон голосу тощо. В екранізаціях художніх творів всі ці чинники допомагають легше сприйняти та декодувати повідомлення, але в текстах автори не завжди надають опис невербальних засобів комунікації. В такому разі ми маємо спиратись на інші роботи автора для пошуку схожостей між ними та можемо враховувати соціальні, культурні та історичні обставини як у творі, так і в житті автора. Найголовнішим же фактором для вираження іронії Калита виокремлює контекст, а саме засоби та умови виявлення характеристик, що становлять основу іронічного значення, де головним компонентом виступає імпліцитно виражене оцінювання [10, с. 60]. Це твердження підтримує дослідження, в якому виявилась залежність інтерпретації іронії від контекстуальної несумісності при роботі з текстовими (надрукованими або написаними) роботами [32, с. 168]. Отже, противагою денотативному значенню буде конотативне, яке закодоване в мовній ситуації та, нерідко, ставленні співрозмовників один до одного. Іншими словами, коли образ денотативного значення стикається з конотаціями, викликаними наданим контекстом, в підсвідомості читача уявлення про предмет чи явище зіставляється з додатковою інформацією. Візьмемо до прикладу наступне речення: *«Після важкого робочого дня на нього вдома чекав делікатес – бутерброд з маслом та ковбасою»*. Денотативне значення слова «делікатес» (вишуканий або рідкісний продукт харчування) не відповідає додатковій інформації, а саме «бутерброд з маслом та ковбасою», ми асоціюємо це з невеликим перекусом, чимось звичайним.

Як наслідок ми і маємо іронію – дещо глузування над ситуацією персонажа, а конкретніше над їжею, що чекає на людину вдома. І це ще навіть не все, адже підсилює іронію фраза «після важкого робочого дня», тобто ми можемо уявити голодну та втомлену людину яка довго працювала і врешті-решт її винагорода – невеличкий шматочок хліба з ковбасою та маслом. Більш того, ця фраза може наштовхнути на додаткові інтерпретації всього речення. Окрім лише глузливого значення, лексема «делікатес» набуває функції гіперболи, тобто слугує ще одним прикладом збільшувальної риторичної іронії.

Більш того, кожному стилю мови притаманні особливі лінгвістичні засоби. Наприклад, художній стиль, на якому ми зосередили свою увагу в нашому дослідженні, відрізняється широким використанням різноманітних лексичних прийомів, таких як емоційно-експресивна лексика (фразеологізми, синоніми, антоніми тощо), діалектизми, архаїзми, історизми, просторіччя, жаргонізми, тропи (метафори, епітети, гіперболи тощо), авторські неологізми та інші. Їх застосування залежить від творчого задуму письменника та ідейного наповнення твору [7, с. 81]. Таким чином, у текстах художнього стилю лінгвістичні засоби виступають інструментами, які використовує автор для формування задуманої художньої картини та впливу на емоційний стан та настрої читача, тобто виконує вже знайомі нам функції іронії.

Дослідження наукових праць з обраної тематики дає підстави констатувати, що тропи відіграють важливу роль серед лінгвістичних засобів. Тропи є словами та виразами, які використовуються автором у переносному значенні для створення художніх образів та відображення його унікального бачення світу. Тропи в художньому стилі відзначаються особливою яскравістю, різноманітністю та кількістю, тобто їх функція, насамперед, естетична [1, с. 20]. Серед найчастіше використовуваних тропів науковці виокремлюють наступні:

- **епітет** — це образне означення, яке додає предмету яскраву характеристику. Приклади: *простора кімната, гробова тиша, сонячний сміх.*
- **метафора** — найбільш розповсюджений троп, що допомагає розкрити особливості або суть одного предмета чи явища шляхом надання йому властивостей іншого. Наприклад: *вона справжнє сонце в нашому житті, снігова ковдра вкрила землю.*
- **персоніфікація** — надання неживим предметам рис і властивостей людини. Приклади: *вітер шепотів крізь дерева, сонце посміхалося з-за хмар.*
- **гіпербола** та **літота** — образні вислови, що використовуються для вираження образності через перебільшення або зменшення розміру, інтенсивності чи значущості певного явища або об'єкта. Приклади: *я чекав на результати екзамену цілу вічність* (гіпербола), *він трохи втомився після марафону* (літота).
- **метонімія** — це прийом, заснований на асоціативному зв'язку між об'єктами, що дозволяє називати один через інший завдяки їхній смисловій суміжності. Наприклад: *уся аудиторія аплодувала після виступу.*
- **синекдоха** — різновид метонімії, коли частину предмета використовують для позначення всього об'єкта або навпаки. Наприклад: *на горизонті видніються вітрила, завжди знайдеться декілька рук для допомоги.*
- **оксюморон** — поєднання двох протилежних або несумісних за змістом слів для створення нової, експресивної ідеї. Приклади: *мовчазний крик, гірка радість.*
- **порівняння** — троп, в якому для пояснення або художнього опису одного предмета чи явища його зіставляють з іншим, схожим на нього. Приклади: *очі блищали, як зорі в темному небі.*

Іронія також виділяється як троп, але варто пам'ятати, що тропи можуть утворювати конструкції, де вони співіснують між собою або навіть підтримують необхідні для їх наявності умови [13, с. 86].

Ми не могли не зупинити свою увагу на синтаксисі художніх текстів, адже він є невід'ємною частиною конструктивного принципу. Його постійними характеристиками провідними лінгвістами вважаються довжина та структура речень, які присутні в кожному творі. Їх реалізація вимагає певної побудови контексту, що досягається через впровадження певних граматичних структур та довжин. До таких структур належать різні синтаксичні стилістичні фігури, серед яких:

- **Повтор** — свідоме повторення одного й того ж слова чи фрази в тексті. Наприклад: *дощ іде, іде, іде без зупину*.
- **Інверсія** — незвичний порядок слів у реченні. Наприклад: *цю новину ви вже знаєте?*
- **Еліпсис** — пропуск окремих слів, фраз або навіть підрядних частин у складнопідрядних реченнях, які зазвичай можна відтворити завдяки контексту. Приклад: *замість жадібності – щедрість*.
- **Замовчування** — обривання думки чи недосказаність. Наприклад: *а як же... – але вчасно зупинився*.
- **Полісиндетон та асиндетон** — відповідно, надмірне повторення сполучників (полісиндетон) або їх опускання (асиндетон) у реченнях. Наприклад: *і місяць, і зорі, і холодний вітер, і світло з хат людей супроводжувало нас вночі* (полісиндетон); *місяць, зорі, холодний вітер, світло з хат людей супроводжували нас вночі* (асиндетон).
- **Протиставлення (антитеза)** — зіставлення протилежних або контрастних понять, образів чи явищ. Наприклад: *пройшли десять спекотних днів та холодних ночей*.
- **Вставні конструкції** — слова чи фрази, оформлені як граматично незалежні від речення, їх можна опустити без зміни змісту речення і в художніх творах зазвичай є оціночними, демонструють

ставлення автора до висловленої думки. Наприклад: *безперечно, певна річ, без сумніву, напевне, мабуть, може* тощо.

- **Риторичне запитання** — використовується для привернення уваги читача або висловлення ствердної думки, і не має на меті отримати відповідь. Наприклад: *коли ми вже будемо вільні?*

- **Риторичні фігури** – специфічні синтаксичні конструкції, схожі на риторичне питання, тобто існують для привертання уваги читача, але зазвичай є окличними, мають яскраве емоційне забарвлення. Характерною рисою також є авторська інтонація [13, с. 95].

Таким чином, конструктивний принцип є поняттям багатограним. Воно зумовлене лінгвістичними та екстралінгвістичними стилеутворювальними чинниками, які впливають на формування іронії в текстах, зокрема художніх. Серед таких можна виділити контекст, денотативне та конотативне значення лексем, тропи, стилістичні фігури тощо.

РОЗДІЛ 2

ІРОНІЯ В ТВОРАХ РОАЛЬДА ДАЛА

2.1. Аналіз добірки фрагментів з творів Роальда Дала на предмет іронії

Для розкриття іронії як конструктивного принципу в поезиці нам необхідно було проаналізувати художні твори обраного нами письменника, Роальда Дала, адже він відомий своїми іронічними образами та ситуаціями. Ми провели розбір ключових слів та речень на

лексичному та лінгвостилістичному (визначення їх денотативного та конотативного значень, пошук художніх засобів), синтаксичному (порядок слів, повтори тощо) рівнях та розкодували іронічний сенс в поданих прикладах, пояснили його вплив на читача. Після ретельного ознайомлення з поетикою британського автора, ми зупинили нашу увагу на наступних творах: “Charlie and the Chocolate Factory”, “Matilda” і “Lamb to the Slaughter”. Вашій увазі пропонується добірка фрагментів з цих робіт та їх ретельний аналіз:

“Charlie and the Chocolate Factory”

1. *“There were only two rooms in the place altogether, and there was only one bed. The bed was given to the four old grandparents because they were so old and tired. They were so tired, they never got out of it”* [37, p. 3].

У цьому уривку криється риторична іронія в останньому реченні. Воно служить для надання додаткової інформації щодо дідусів та бабусь – про те, що вони ніколи не встають з ліжка і чому. Для цього використовується слово *“tired”*, що означає «втомлений», і зазвичай асоціативно ми уявляємо нетривалий стан втоми, наприклад після важких фізичних навантажень. В цьому випадку автор намагається зменшити вплив дійсності на читача і хоче передати, що люди – похилого віку, тому прикуті до ліжка. Таку інтерпретацію підтверджує минуле речення, яке закінчилось прикметниками *“old and tired”*, тобто автор цілеспрямовано повторив лише одне з цих слів і оминув прямого викладу своєї ідеї. В нашому розумінні таке глузливе формулювання було зроблене для легшого сприйняття дітьми, адже вони є цільовою аудиторією Роальда Дала.

2. *“The Buckets, of course, didn’t starve, but every one of them – the two old grandfathers, the two old grandmothers, Charlie’s father, Charlie’s mother, and especially little Charlie himself – went about from morning till night with a horrible empty feeling in their tummies”* [37, p. 4].

Тут маємо приклад ситуативної іронії. *“Didn’t starve”* означає «не

голодували», і на конотативному рівні ми розуміємо, що вони їли достатньо. Але протиставне речення після пояснює дійсний стан речей і він повністю суперечить використаній фразі, адже в кожного члена родини з ранку до ночі жахливо болів живіт. Це натякає нам про нестачу харчування в їх родині. Можемо здогадатися, що це речення знову спрямоване на пом'якшення імплікацій для молодших читачів.

3. *“He desperately wanted something more filling and satisfying than cabbage and cabbage soup. The one thing he longed for more than anything else was ... CHOCOLATE”* [37, p. 4].

Риторична іронія в цьому реченні полягає в невідповідності конотативного значення слова *“chocolate”*, тобто легкий десерт, з денотативним та стилістичним значеннями фрази *“something more filling than cabbage and cabbage soup”*, адже кабачковий суп має вищу харчову цінність і буквально допомагає насититись на довший проміжок часу. У свою чергу шоколад не має таких властивостей і відповідає за значенням лише слову *“satisfying”*. Більш того використані три крапки, що виступають у ролі паузи, і слово «шоколад» написано великим літерами для підсилення ефекту комічності. Ідея, закладена в цьому реченні, є дисонансом для дорослих, але резонує з дитячою аудиторією і має комічне забарвлення.

4. *“In the town itself, actually within sight of the house in which Charlie lived, there was an ENORMOUS CHOCOLATE FACTORY!”* [37, p. 5].

Безсумнівно, це приклад ситуативної іронії. Цьому сприяє невід'ємний контекст, який можна знайти в минулому проаналізованому реченні, а також в наступних рядках:

“There wasn't any question of them being able to buy a better house – or even one more bed to sleep in. They were far too poor for that.” [37, p. 4].

“Bucket, however hard he worked, and however fast he screwed on the caps, was never able to make enough to buy one half of the things that so large a family needed” [37, p. 4].

Ці фрагменти говорять про їх фінансову нестабільність, вони бідні і не можуть дозволити собі навіть необхідних речей, а солодощі – тим паче. Крім того, в головному реченні присутня вставна конструкція. Вона додає інформацію, що Чарлі бачить цю шоколадну фабрику з власного дому. Поєднавши всі ці чинники робимо висновок, що задумкою автора є певне жартівливе кепкування над становищем головного героя, демонструючи недосяжність цієї фабрики шоколаду, яка так близько.

5. *“And oh, how he wished he could go inside the factory and see what it was like!”* [37, p. 6].

Перший випадок драматичної іронії в тексті, адже ми, як читачі, знаємо – рано чи пізно, Чарлі зможе відвідати шоколадну фабрику.

6. *“Grandpa Joe was the oldest of the four grandparents. He was ninety-six and a half, and that is just about as old as anybody can be”* [37, p. 6].

Риторична іронія в цих реченнях формується завдяки гіперболі в підрядному порівняння «настільки старий, наскільки можливо». Ми знаємо, що людина може прожити більше, ніж дев'яносто шість з половиною років, але автор намагається зобразити конкретний образ дуже старої людини для дітей, чому і залучає комічне формулювання.

7. *“That's quite enough of that!” the fat shopkeeper shouted, pushing his way through the crowd and taking Charlie firmly by the arm. ‘Leave the kid alone, will you! Make way there! Let him out!’”* [37, p. 34].

“‘You know something,’ the fat shopkeeper said, pausing a moment and smiling at Charlie, ‘I have a feeling you needed a break like this. I’m awfully glad you got it. Good luck to you, sonny’” [37, p. 35].

Одна й та сама ситуативна іронія закладена в обидва речення, але вона є дещо інверсійною. Перед поданими вище прикладами, раніше в тексті був наступний фрагмент:

“The man behind the counter looked fat and well-fed. He had big lips and fat cheeks and a very fat neck. The fat around his neck bulged out all around the top of his collar like a rubber ring” [37, p. 32].

Автор навмисно повторює прикметник “*fat*”, що спочатку формує в підсвідомості читачів образ когось жадібного або загрозливого. Але після того, як ми побачили добродушність цього продавця, конотативне значення слова “*fat*” контекстуально змінюється з когось дуже суворого та ненажерливого на того, в якого безмежна кількість любові та доброти. Це підриває очікування і створює комічний контраст між уявленням та дійсністю.

8. “...*this old fellow of ninety-six and a half, who hadn't been out of bed these last twenty years, jumped on to the floor and started doing a dance of victory in his pyjamas*” [37, p. 36].

Цей приклад ситуативної іронії існує завдяки раніше встановленому автором контексту. Створені Роальдом Далом асоціації завдяки “*so tired that they didn't get out of bed*” (більше не можуть активно рухатись) та “*about as old as one gets*” (образ дуже старої людини) перетворилися на “*doing a dance*” (діяльність яка потребує багато рухатись). Такі суперечки поєднуються в комічну ситуацію, яка глузує над ідеєю, що всі люди похилого віку неактивні, не вилазять з ліжка.

9. “*I shouldn't like to lose any of you at this stage of the proceedings! Oh, dear me, no!*” [37, p. 44].

У цьому фрагменті приклад драматичної іронії, але ретроактивної. Тобто, набуває статусу драматичної іронії цей текст лише з контекстом, який ми дізнаємось наприкінці твору. Але, замість повного контексту на подальший розвиток подій натякає фраза “*at this stage of the proceedings*”. Вона додає необхідну інформацію і ми можемо уявити що саме відбудеться з персонажами твору. При дещо іншій інтерпретації, речення набуває характеристик риторичної іронії. До цього висновку ми прийшли завдяки контексту (Віллі Вонка, якому належать ці слова, сам запросив дітей до яких звертається), значенню фрази “*at this stage of the proceedings*” (що натякає на більший план та приховану ідею, а саме він був би не проти втратити цих дітей пізніше) і додатковому реченню “*Oh,*

dear me, no!” (вигук “oh” та нагромадження близькими за конотаціями слів в поданому контексті вказують на нещирість та драматизацію)

10. “...the wretched boy was being sucked closer and closer towards the mouth of one of the great pipes that was dangling down into the river. Then all at once, the powerful suction took hold of him completely, and he was pulled under the surface and then into the mouth of the pipe” [37, p. 54].

Сам по собі фрагмент не є іронічним, але саме в ньому кульмінація ситуативної іронії, на яку нас налаштовують ці уривки: “Augustus Gloop, as you might have guessed, had quietly sneaked down to the edge of the river, and he was now kneeling on the riverbank, scooping hot melted chocolate into his mouth as fast as he could” [37, p. 53].

“When Mr Wonka turned round and saw what Augustus Gloop was doing, he cried out, 'Oh, no! Please, Augustus, please! I beg of you not to do that. My chocolate must be untouched by human hands!' But Augustus was deaf to everything except the call of his enormous stomach” [37, p. 54].

Результат неслухняності доволі очевидний, на що навіть вказує письменник підрядним реченням “as you might have guessed”, але не тут криється комічність ситуації. Автор використовує цього персонажа як метафоричний образ жадібності. Він слухав не попередження дорослих, зображені декількома окличними реченнями та прямими зверненнями до нього, а власний шлунок (метонімія). Це призвело до того, що він впав у річку і його засмоктало в трубу з шоколадом. Роальд Дал глузує над жадібністю та неслухняністю Августа Глупа й демонструє, що жадібність може призвести до більших втрат та неприємних ситуацій. Також є неочікуваним, що діти можуть потрапити у велику халепу. Всі ці чинники формують ситуативну іронію в наведеному прикладі.

11. “I told you they loved singing! cried Mr Wonka. Aren't they delightful? Aren't they charming?” [37, p. 60].

Контекст кардинально змінює сприйняття цього фрагменту тексту. Ось уривок, який допоможе нам краще зрозуміти, що малось на увазі:

“But this revolting boy, of course, was so unutterably vile, so greedy, foul, and infantile, he left a most disgusting taste inside our mouths...” [37, p. 59].

По-перше, автор навмисно повторно використав запитальне речення *“Aren't they...”*. По-друге, в них він використав різні епітети, *“delightful”* і *“charming”*. Їх денотативне значення несумісне з поведінкою описаних персонажів (використання грубів висловів для опису дитини: *“greedy”*, *“foul”*, *“infantile”*, *“disgusting”* тощо). Це дає підстави стверджувати, що в цьому уривку закладено риторичну іронію.

12. *“And please don't worry about Augustus Gloop. He's bound to come out in the wash. They always do”* [37, p. 61].

У цьому фрагменті ситуативна іронія складається завдяки контексту, який був наданий читачу раніше в творі: *“The chimneys stopped smoking, the machines stopped whirring, and from then on, not a single chocolate or sweet was made. Not a soul went in or out”* [37,p.13].

Додаткове речення *“they always do”* суперечить встановленому раніше в творі контексту (про те, що ніхто не заходив до і не виходив з фабрики) і як результат маємо жартівливе гарантування безпеки Августу.

13. *“But there was no saving her now. Her body was swelling up and changing shape at such a rate that within a minute it had turned into nothing less than an enormous round blue ball – a gigantic blueberry, in fact – and all that remained of Violet Beauregarde herself was a tiny pair of legs and a tiny pair of arms sticking out of the great round fruit and little head on top”* [37,p.74].

Ситуативна іронія в цьому прикладі формується завдяки знанням про персонажа, що ми дізнаємось упродовж твору.

Фрагмент, необхідний для кращого розуміння ситуації:

“‘Oh, to blazes with that!’ said Violet, and suddenly, before Mr Wonka could stop her, she shot out a fat hand and grabbed the stick of gum out of the little drawer and popped it into her mouth. At once, her huge, well-trained jaws

started chewing away on it like a pair of tongs” [37, p. 71].

Головним чинником іронії є те, що гумка, яку так любила Вайолет, створила найбільші проблеми для дівчинки. На цей раз, поряд з неслухняністю були самовпевненість та зavelика гордість. Вона проігнорувала попередження Віллі Вонки про небезпеку, фокусуючись лише на тому, що цікавило її. Роальд Дал намагається продемонструвати аудиторії, що важливо не забувати про чесноти.

14. *“I want one. All I’ve got at home is two dogs and four cats and six bunny rabbits and two parakeets and three canaries and a green parrot and a turtle and a bowl of goldfish and a cage of white mice and a silly old hamster! I want a squirrel!” [37, p. 84].*

Це є прикладом зменшувальної риторичної іронії. Значення фрази *“All I’ve got”* указує на невелику кількість чогось, але суперечить широкому переліку, що надав персонаж. Письменник використав літоту, рефрени сполучника *“and”* та однакові початок та кінець фрагменту, щоб продемонструвати та підкреслити розбещеність дівчинки в комічному форматі.

15. *“‘My goodness, she is a bad nut after all,’ said Mr Wonka. ‘Her head must have sounded quite hollow’” [37, p. 86].*

Риторична іронія в цьому уривку формується завдяки невідповідності денотативного значення фрази *“bad nut”* та його конотативним значенням в поданому контексті. Про це дає підстави стверджувати наступне речення, в якому йдеться мова про відлуння в її голові після постукування. Отже, автор у жартівливому ключі за допомогою алегорії називає персонажа нерозумною та некмітливою.

16. *“Veruca struggled furiously, but the squirrels held her tight and she couldn’t move. The squirrel on her shoulder went tap-tap-tapping the side of her head with his knuckles. And see how they first tap each walnut with their knuckles to be sure it’s not a bad one! If it’s bad, it makes a hollow sound, and they don’t bother to open it” [37, p. 86].*

У поданому фрагменті з ситуативною іронією Роальд Дал використовує персонажа Веруку як образ розбещеності. Вона дуже хотіла білку, їй ніколи не відмовляли ні в чому за все її життя, але батько не поступився і не дістав їй маленьку тваринку. Незважаючи на заборону батька та Віллі Вонки, дівчинка взяла справи в свої руки і спробувала захопити одну з білок, за що тваринки колективно повалили дитину та перевірили її якість як «горіху». В тому і комічність ситуації – білки, об'єкт найбільшого на той момент бажання дівчинки, розкрили її суть як неслухняної, розбещеної та нерозумної дитини.

17. *“But Mike Teavee was already off and running. The moment he heard Mr Wonka saying, 'I'm pretty sure it could . . . of course it could,' he turned away and started running as fast as he could towards the other end of the room where the great camera was standing. 'Look at me!' he shouted as he ran. 'I'm going to be the first person in the world to be sent by television!' ... Faintly at first, but becoming clearer and clearer every second, the picture of Mike Teavee appeared on the screen. He was standing up and waving at the audience and grinning from ear to ear... He was certainly not more than an inch tall”* [37, p. 100].

Спочатку варто розібрати деякі ключові речення, адже вони є допоміжними у формуванні ситуативної іронії в цьому фрагменті. Додаткове речення *“I'm pretty sure it could... of course it could”* вказує на невпевненість персонажа в можливостях телевізора, що підкреслюється трикрапкою (тобто певна пауза в мові Містера Вонкі), але Майк не послухався дорослих і вчинив так, як сам вважав за потрібне. Підрядне речення *“The moment he heard Mr Wonka saying”* акцентує увагу на неухважність хлопчика до слів дорослих. Варто зауважити і те, що телевізор зтягнув його в халепу, хоча був найулюбленішою річчю Майка. Таким чином і маємо комічність в поданому уривку.

18. *“Off you go! Good-bye, Mr Teavee! Good-bye, Mrs Teavee! And please don't look so worried! They all come out in the wash, you know; every one of them . . .”* [37, p. 105].

Ситуативна іронія полягає в контексті, який ми розібрали раніше. Ми вже знаємо, що ніхто не відвідував фабрику багато років, тим паче діти. Це, поряд зі складносурядним реченням, в якому маємо крапку з комою (відіграє роль невеличкої паузи) та трикрапку (показує довгу паузу і невпевненість у власній відповіді) дозволяє побачити кепкування персонажа у власних репліках. Більш того, батьки хлопчика, до яких звертаються, на власні очі бачили як розгортались події (*“He was certainly not more than an inch tall”*).

19. *“You see, my dear boy, I have decided to make you a present of the whole place. As soon as you are old enough to run it, the entire factory will become yours”* [37, p. 114].

У цьому фрагменті формується ситуативна іронія, але лише контекстом, а саме за допомогою набутих нами знань про персонажа Чарлі. Він обожнює шоколад та мріяв потрапити на цю фабрику, а тепер в нього є можливість її успадкувати. Такий несподіваний поворот автор додав до свого твору, щоб читачі не нудьгували (цікава та задовольняюча кульмінація) і підкреслити для дитячої аудиторії, що слухняність завжди винагороджується, надає позитивну асоціацію з дисциплінованістю.

20. *“Mind you, there are thousands of clever men who would give anything for the chance to come in and take over from me, but I don't want that sort of person. I don't want a grown-up person at all. A grown-up won't listen to me; he won't learn. He will try to do things his own way and not mine. So I have to have a child. I want a good sensible loving child, one to whom I can tell all my most precious sweet-making secrets – while I am still alive”* [37, p. 114].

Цей уривок є прикладом риторичної іронії, адже конотативні значення слів *“adult”* і *“child”* не збігаються з іншими висловами в реченнях.

Зазвичай, слово “adult” в контексті роботи викликає асоціацію з «кимось зрілим, спроможним, хто вміє чітко слухати та виконувати вказівки за необхідністю», але тут Віллі Вонка не довіряє дорослим через протилежну причину – бо вони б не враховували його вказівок та порад. Тобто конотативне значення в голові читача стикається з конотативним значенням, встановлене автором за допомогою контексту. Крім того, більш глузливою ситуацію робить віра персонажа в дитину, а не в дорослу людину, хоча це працює лише у вакуумі, тобто не враховуючи слухняність Чарлі впродовж твору.

21. *“Will there be anything to eat when we get there?” asked Grandma Josephine. ‘I’m starving! The whole family is starving!’ ‘Anything to eat?’ cried Charlie laughing. ‘Oh, you just wait and see!’”* [37, p. 118].

Останнім прикладом з твору є риторична іронія. Здебільшого вона формується драматизацією, навмисним повтором слова “starving” (для підсилення ефекту), риторичним запитанням “Anything to eat?”, яке налаштовує читача на наступну риторичну фігуру “Oh, you just wait and see!”, в якій вигук “oh” та окличне речення створюють певну грайливу інтонацію. Це також підкреслюється непрямим порядком слів у фразі “cried Charlie laughing”. З певного боку цей фрагмент можна трактувати як драматичну іронію, адже ми знаємо те, чого не знає бабуся, але продовження твору немає, тому цей уривок служить лише комічним завершенням твору.

“Matilda”

22. *“The periodical cicada spends six years as a grub underground, and no more than six days as a free creature of sunlight and air. Your son Wilfred has spent six years as a grub in this school and we are still waiting for him to emerge from the chrysalis”* [39, p. 6].

Тут риторична іронія формується завдяки метафорі, порівнянню комахи “periodical cicada” та чийогось сина на ім'я “Wilfred”. Конотації створені

автором стикаються в певного роду алегорії (бо опис життєвого циклу цикади переноситься на Вільфреда) й поєднуються для підкреслення його нерозвиненості та незрілості. Тим часом “waiting for him to emerge from chrysalis” символізує очікування розвитку та перетворення в більш зрілу особистість. Поєднуючи це все з паралельними конструкціями “... and...”, як результат маємо комічне глузування над інтелектуальними здібностями дитини.

23. *“To tell the truth I doubt they would have noticed had she crawled into the house with a broken leg”* [39, p. 7].

Для контексту: *“Her mind was so nimble and she was so quick to learn that her ability should have been obvious even to the most half-witted of parents. But Mr and Mrs Wormwood were both so gormless and so wrapped up in their own silly little lives that they failed to notice anything unusual about their daughter”* [39, p. 7].

У цьому фрагменті іронія реалізується, по-перше, за допомогою контексту. Тобто ми знаємо, що батьки Матильди не звертають на неї майже жодної уваги. Для підкреслення цієї ідеї, автор використовує гіперболу, а саме описує ситуацію яку неможливо було б не помітити (тут, дитина зі зламанною ногою). Посилює наше сприйняття і вставна конструкція “to tell the truth”, тобто автор настільки впевнений у байдужості батьків, чому і висміюється їх бездушність шляхом збільшувальної риторичної іронії.

24. *“What's wrong with the telly, for heaven's sake? We've got a lovely telly with a twelve-inch screen and now you come asking for a book! You're getting spoiled, my girl!”* [39, p. 8].

Ситуативна іронія криється в тому, що батько обурюється проханням дитини прочитати книгу замість того, щоб дивитися телевізор. Зазвичай батьки заохочують дітей читати, але не в світі твору Роальда Дала, що є парадоксальним і створює іронічний ефект. Злість та стривоженість персонажа підкреслені гіперболою (вислів “you’re getting spoiled” є

перебільшенням, адже прохання прочитати книгу важко сприйняти як ознаку розбещеності), риторичним питанням (*“what’s wrong with the telly”* – виражає здивування) та епітетами (*“a lovely telly”* – слова *lovely* та зменшувально-пестлива форма слова *television, telly*, вказують на серйозно позитивне ставлення персонажа до телевізора). Завдяки цій парадоксальності і виникає комічність ситуації.

25. *““That's because you're an ignorant little twit," the father said”* [39, p. 16].

У цьому уривку ситуативна іронія формується контекстом та несправедливим вживанням образливої фрази *“ignorant little twit”*. Важливий контекст поданий у наступних фрагментах:

“...when the child in question is extraordinary, and by that I mean sensitive and brilliant. Matilda was both of these things, but above all she was brilliant” [39, p. 7].

““...how can I convert a mileage reading of one hundred and fifty thousand into only ten thousand without taking the speedometer to pieces? Well, if I were to run the car backwards for long enough then obviously that would do it”” [39, p. 18].

Абсурдність речення, з якого ми почали, зростає, чим більше читаємо та розуміємо ситуацію. Письменник створив комічний контраст між Матильдою, для якої використав епітети *“extraordinary and brilliant”*, і її батьком, який намагається зробити неможливі та абсурдні речі, що не спробувала б жодна розумна людина. Батько називає Матильду необізнаною, незважаючи на її блискучий розум, коли він сам невіглас. Такий глузливий контраст підкреслює несправедливість умов, в яких живе Матильда.

26. *“Matilda happened to be curled up in an arm-chair in the corner, totally absorbed in a book. Mr Wormwood switched on the television. The screen lit up. She hadn't moved. She had somehow trained herself by now to block her ears to the ghastly sound of the dreaded box”* [39, p. 28].

У цьому фрагменті ситуативна іронія полягає в контрасті між тим, що для батька телевізор є центром уваги, тоді як Матильда повністю його ігнорує, настільки занурившись у книгу, що навмисно блокує “*the ghastly sound of the dreaded box*” (епітети, які демонструють неприязнь Матильди до телевізора). Це особливо контрастує з типовими очікуваннями щодо дитини, яка повинна бути зацікавлена телевізором, а не книжкою.

27. “*Thus she was always forced to eat her evening meals out of TV-dinner-trays in front of the dreaded box*” [39, p. 36].

З одного боку, це речення є прикладом ситуативної іронії, яке формується за допомогою епітета “*dreaded*” для опису телевізора і воно підсилює наше розуміння того, як сприймає персонаж образ телевізору – не як джерело розваги, а як щось небажане. Має місце також інтерпретація цієї цитати як риторичної іронії, адже конотативне значення телевізору в нашій уяві (щось більш позитивне) конфліктує з конотативним значенням, що встановлене автором (джерело стресу та негативу) і досягає дещо комічного ефекту.

28. “*Her safety-valve, the thing that prevented her from going round the bend, was the fun of devising and dishing out these splendid punishments*” [39, p. 36].

Ключовим словом, що формує риторичну іронію в цьому фрагменті, є метафора “*safety-valve*”. Денотативне значення безпеки та позитивні конотації поєднані в одному реченні з фразою “*splendid punishments*”, з якою ми асоціюємо принаймні щось неприємне. Більш того, письменник встановлює контекст за допомогою епітету “*splendid*”, надаючи слову “*punishments*” позитивну характеристику. Також допомагає вставна конструкція “*the thing that prevented her from going round the bend*”, яка дещо пояснює контекстуальне значення слова “*safety-valve*”, і гіпербола “*going round the bend*”, що підкреслює ментальне навантаження дитини в формі перебільшення.

29. *“The father in particular became less cocky and unbearable for several days after receiving a dose of Matilda's magic medicine”* [39, p. 36].

Тут маємо приклад риторичної іронії, який довго пояснювати не доведеться. *“Magic medicine”* – це ті самі *“splendid punishments”*, тобто конотації слова *“medicine”* змішуються з асоціаціями, яке викликає слово *“punishments”*. Але такий висновок неможливо було б зробити без контексту, яке надає минуле речення (в творі минулий приклад розташований перед поданим).

30. *“Miss Trunchbull, the Headmistress, was something else altogether. She was a gigantic holy terror, a fierce tyrannical monster who frightened the life out of the pupils and teachers alike”* [39, p. 51].

Риторична іронія полягає в несумісності конотативного значення слова *“headmistress”*, директорка школи, з поданим поряд описом персонажа. Метафора *“fierce tyrannical monster”*, тобто порівняння з монстром, змальовує Транчбулл як агресора. Це підкреслюється гіперболою *“frightened the life out of pupils and teachers alike”*, вказуючи на те, наскільки вона жорстока. Учні та вчителі сприймають Транчбулл як страшного що контрастує з образом звичайного директора школи, джерелом підтримки і захисту для дітей.

31. *“I have discovered, Miss Honey, during my long career as a teacher that a bad girl is a far more dangerous creature than a bad boy. What's more, they're much harder to squash. Squashing a bad girl is like trying to squash a bluebottle. You bang down on it and the darn thing isn't there. Nasty dirty things, little girls are. Glad I never was one”* [39, p. 68].

Автор показує негативне та принизливе ставлення до дівчат через порівняння їх із комахами. Іронічний ефект підкреслюється тим фактом, що Транчбулл перебуває на виховній посаді — директорка, яка повинна бути турботливою і підтримувати дітей, але натомість демонструє сильну упередженість та зневагу. Ефект комічності також досягнуто

завдяки порівнянню *"squashing a bad girl is like trying to squash a bluebottle"*, що прирівнює виховання дівчинки до боротьби з комахою. *"Nasty dirty things, little girls are"* — інверсія, що додає підсиленого емоційного акценту на вислів, демонструючи негативне ставлення. Тому цей уривок є прикладом ситуативної іронії. Фраза *"Glad I never was one"* постає ситуативною іронією сама по собі, адже в дійсності ми знаємо — Транчбулл точно колись була маленькою дівчинкою і тут письменник кепкує над її упередженістю щодо дітей.

32. *"'Got into trouble already, has she?' Mr Wormwood said, blocking the doorway. 'Well, she's your responsibility from now on. You'll have to deal with her'"* [39, p. 75].

Ситуативна іронія в поданому уривку формується завдяки контексту. Містер Вормвуд перекладає відповідальність за свою доньку з себе на вчительку, тоді як насправді саме батьки відповідальні за виховання дитини. Іронія полягає в тому, що він не визнає власної участі в формуванні її характеру, вказуючи, що відтепер це проблема іншої людини. Варто додати, що інверсію в питальному реченні можна інтерпретувати як натяк автора на інверсійний менталітет батька, відхилений від людських норм. В цьому фрагменті знову висміюється байдужість батька до власної доньки.

33. *"'You can rely on us,' Lavender said, making her height of three feet two inches stretch as tall as possible"* [39, p. 89].

"'No, I can't,' Hortensia said. 'You're only shrimps. But you never know. We may find a use for you one day in some undercover job'" [39, p. 89].

Тут одразу декілька прикладів іронії, але вони взаємопов'язані, тому ми демонструємо їх разом. Отже, перший приклад ми визначили як ситуативну іронію. Лавендер каже, що на неї можна покластись, але при цьому ж намагається виглядати вищою щоб компенсувати свій не дуже серйозний зріст. Тут бачимо використання автором персоніфікації

(“*making her height stretch*”) поряд з підрядним порівняння (“*as tall as possible*”). Ці тропи служать для акцентування уваги на дитячих характеристиках Лавендер, здебільшого наївність та прагнення бути як дорослі. Контраст між впевненою декларацією про те, що на неї можна покластись, і компенсацією власних фізичних характеристик робить цю ситуацію комічною.

Наступний фрагмент також є ситуативною іронією. Хортензія одночасно насміхається з дітей (тут використовується метафора “*you’re only shrimps*”, тобто вона бачить їх так само низько, як і креветки), але при цьому кепкує з них, кажучи, що вони можуть колись знадобитися для якогось важливого завдання. Тут висміюється те, що Хортензія як підкреслює їх незначущість, так і уявляє їх у важливій ролі. У цьому ж фрагменті ми можемо інтерпретувати драматичну іронію. Хортензія так само знущалась над Транчбулл, як і Матильда над своїми батьками (знову посилаємось на цитату про “*splendid punishments*”). Вона не має уяви, на що спроможна Матильда, в той час як ми – знаємо.

34. “*I mustn't frighten you before you've been here a week,*’ *Hortensia said*” [39, p. 90].

Для контексту: “*I suppose you know the Trunchbull has a lockup cupboard in her private quarters called The Chokey? Have you heard about The Chokey?’*” [39, p. 84].

“*The Chokey*”, *Hortensia went on, ‘is a very tall but very narrow cupboard. The floor is only ten inches square so you can't sit down or squat in it. You have to stand. And three of the walls are made of cement with bits of broken glass sticking out all over, so you can't lean against them. You have to stand more or less at attention all the time when you get locked up in there. It's terrible’*” [39, p. 84].

У ключовому реченні контекстуально формується ситуативна іронія. Спочатку Хортензія описує “*The Chokey*”, використовуючи епітети (“*terrible*”, “*very tall but narrow*”, що говорять про печальні обставини),

повтори (*“The Chokey”* декілька разів для підкреслення важливості цього місця) та складні речення (*“and three of the walls are made of cement with bits of broken glass sticking all over, so you can’t lean against them”*, чим автор акцентує увагу на серйозність ситуації) і змальовує жахливий образ для дітей. Але трохи згодом каже, що не повинна їх ще лякати, попри вже сказане. Цей контраст є комічним.

35. *“‘And as for the cake, it was my own private stock! That was not boy’s cake! You don’t think for one minute I’m going to eat the filth I give to you?’”* [39, p. 98].

Ситуативна іронія в поданому фрагменті формується завдяки встановленому контексту про те, що Транчбулл – директорка школи, а також окличними реченнями (говорять про нестабільний емоційний стан жінки) і риторичним питанням *“You don’t think for one minute I’m going to eat the filth I give to you?”* (має звинувачувальну інтонацію спрямовану на дитину). Це ще раз підкреслює наскільки нелюдяно себе поводить директорка школи з дітьми, бо не стала б їсти те, чим їх сама і годує. Таке лицемірство подається в глузливій формі та висміюється для кращого розуміння читачем думки автора щодо його персонажа та ідеології, над якою він кепкує.

36. *“When she spoke again her voice was suddenly softer, quieter, more friendly, and she leaned towards the boy, smiling”* [39, p. 99].

У цьому прикладі ми маємо справу з драматичною іронією, що полягає виключно в контексті, встановленому раніше та підтриманому впродовж твору. Мова йде про цей уривок:

“Miss Trunchbull barked. She hardly ever spoke in a normal voice. She either barked or shouted” [39, p. 67].

Тобто ми як читачі знаємо, якщо Транчбулл раптом змінила свій тон з *“barked or shouted”*, який ми бачили весь твір до цього моменту, на

врівноважений та спокійний тон, то це свідчить лише про затишшя перед бурею і на персонажів твору чекає якась халепа.

37. *“...a brilliant idea hit her, she began to expand on it and lay her plans with the same kind of care the Duke of Wellington had done before the Battle of Waterloo”* [39, p. 110].

Важливий контекст: *“Already Lavender's scheming mind was going over the possibilities that this water-jug job had opened up for her”* [39, p. 110].

Цей фрагмент є прикладом риторичної іронії. Він формується здебільшого завдяки гіперболічному порівнянню у фразі *“with the same kind of care the Duke of Wellington had done before the Battle of Waterloo”*.

Прирівнювання пустощів до планів герцога Веллінгтона під час однієї з найвідоміших битв є перебільшенням, що додає жартівливої серйозності задумам персонажа. Метафора *“a brilliant idea hit her”* додає до комічності через свою абсурдність. Можливе також трактування цієї ситуації як ситуативної іронії, адже дійсність не відповідає грандіозності порівняння з Веллінгтоном, і такий контраст створює дещо глузливий ефект.

38. *“A newt is an incredibly ugly gruesome-looking animal, rather like a baby crocodile but with a shorter head. It is quite harmless but doesn't look it. It is about six inches long and very slimy, with a greenish-grey skin on top and an orange-coloured belly underneath”* [39, p. 111].

Письменник вирішив залучити в цей фрагмент риторичну іронію. В цьому уривку описується тритон, така невеличка ящірка яка не представляє жодної небезпеки. Тобто автор намагається вплинути на наше конотативне значення (невеличка нестрашна ящірка) своїм контекстуальним. Він використовує епітети та заперечення, що описують тваринку як страшного, хижого та бридкого звіра (*“an incredibly ugly gruesome-looking animal”, “slimy”, “harmless but doesn't look it”, “baby crocodile”*). Насправді ж ящірка доволі навіть мила, тому

на наше переконання автор намагався зобразити гіперболічний образ тритона для дитячої аудиторії, щоб план Лавендер здавався більш небезпечним та величним, ніж він є насправді.

39. “*‘Ears never come off!’ the Trunchbull shouted. ‘They stretch most marvellously, like these are doing now, but I can assure you they never come off!’*” [39, p. 126].

Цей уривок демонструє ситуативну іронію, в основному завдяки контексту (посада Транчбулл як директорки школи, тобто виховательки дітей та контраст цієї інформації з подіями, що розгортаються). Заперечні окличні речення грають важливу роль, адже підкреслюють бездушність та жорстокість Транчбулл, а найголовніше – відсутність її відповідальності. Для точного розуміння, що саме висміюється, необхідний контекст з фрагменту:

“*‘Let him go, Miss Trunchbull, please,’ begged Miss Honey. ‘You could damage him, you really could! You could wrench them right off!’*” [39, p. 126].

Тобто вона тримала дитину в повітрі тримаючись лише за вуха, і це дійсно могло назавжди травмувати дитину, як фізично, так і психологічно, але директорці було байдуже. Цим Роальд Дал хотів вкотре продемонструвати несправедливість у ставленні деяких дорослих до дітей в його творі та допомогти читачам засвоїти важливі уроки життя.

40. “*‘Squeers, the admirable headmaster of Dotheboys Hall. He knew how to handle the little brutes, didn't he! He knew how to use the birch, didn't he!’*” [39, p. 127].

Тут риторична іронія складається здебільшого з несумісності денотативного та конотативного значень “*admirable headmaster*” та опису того, як він поведився з дітьми. Неповне речення, в якому Транчбулл надає іншому директору позитивну характеристику, натякає на неповноту думки і готує нас до більшого опису. Риторичні питання

“*didn't he!*” служать для акцентування уваги читача на неправильному, нелюдському менталітеті персонажа. Замість того, щоб захоплюватися цим директором, читач розуміє, що це негативний персонаж, який зловживав своєю владою і кривдив дітей фізично та психологічно, хоча був вихователем. Цей контраст, створений письменником, наштовхує нас на роздуми та висміює таку аморальність.

41. “*You are a vile, repulsive, repellent, malicious little brute!*” *the Trunchbull was shouting. ‘You are not fit to be in this school! You ought to be behind bars that's where you ought to be!’*” [39, p. 132].

Ситуативна іронія полягає здебільшого в контексті. Знову підкреслюється неприязнь до дітей у Транчбулл, зокрема завдяки нагромадженню епітетів з негативними конотаціями (“*vile, repulsive, repellent, malicious little brute*”), окличним реченням (різка інтонація при зверненні до дитини) та фразі “*you ought to be behind bars*”. Директорка не лише занадто жорстоко сварить Матильду, але при тому дитина невинна: “*I haven't done anything, Miss Trunchbull, honestly I haven't. I've never seen that slimy thing before!*” [39, p. 132].

Таким чином ми маємо приклад не лише ситуативної, а й драматичної іронії, адже ми оперуємо інформацією, якої нема у Транчбулл. Таким чином Роальд Дал наголошує на невігластві та несправедливості з боку деяких дорослих.

42. “*What she needed was just one person, one wise and sympathetic grown-up who could help her to understand the meaning of this extraordinary happening. Neither her mother nor her father would be of any use at all*” [39, p. 139].

Ситуативна іронія в цьому прикладі формується контрастом між очікуваннями від батьків (стандартних характерних рис, тобто любов та турбота) та протилежною їм дійсністю. Протиставлення “*one wise and sympathetic grown-up*” та “*neither her mother nor her father*” створює

антитезу між бажаною допомогою та тим, що має героїня твору. Епітети “*wise and sympathetic*” описують необхідні риси для дорослих, яких бракує батькам Матильди.

43. “*Matilda followed her, but just inside the doorway of the so-called sitting-room she stopped and stared around her in absolute amazement. The room was as small and square and bare as a prison cell*” [39, p. 157].

Цей вид іронії є риторичним, адже наші підсвідомі асоціації зі словом “*amazement*” позитивні, особливо коли воно використовується для опису стану дитини. Але поданий в наступному реченні письменником контекст порушує позитивні конотації, використовуючи підрядне порівняння “*as small... as a prison cell*”. Таким чином, “*amazement*” набуває більш неприємного забарвлення, що є неочікуваним та трохи комічним.

44. “*Miss Honey wondered what on earth was going on in the mind of this child. ‘Don't do anything silly,’ she said. Matilda laughed and turned away...*” [39, p. 132].

У цьому уривку приклад драматичної іронії, тому що ми знаємо про витівки Матильди, а вчителька – ні. Комічним є наше очікування якихось пустощів героїні, в той час як Хані застерігає дівчинку і просить не робити нічого дурного. Марність такого попередження і формує іронічний зміст.

45. “*...the Headmistress had apparently vanished.*”
 “*‘By golly, somebody's floored her at last!’ cried one of the men, grinning*”
 [39, p. 189].

Цей уривок містить приклад ситуативної іронії. Впродовж твору Транчбулл була зображена епітетами, такі як “*gigantic holy terror*”, “*tyrannical monster*”, тобто дуже жорстока директорка яку не перемогти. І тому іронічний ефект створюється тим, що Матильда, героїня твору та маленька дитина, тріумфувала над так званим дитячим кошмаром. Це

підкреслюється вставною конструкцією “*by golly*” та окличним реченням здивованого чоловіка, що додає комічності ситуації.

46. “*On the second morning, Miss Honey received by registered post a letter from a firm of local solicitors informing her that the last will and testament of her late father, Dr Honey, had suddenly and mysteriously turned up*” [39, p. 189].

Це приклад драматичної іронії. Читач, завдяки контекстуальним підказкам, знає, що за поверненням заповіту батька до вчительки стоїть головна героїня твору, Матильда.

“Lamb to the Slaughter”

47. “*She loved to luxuriate in the presence of this man, and to feel-almost as a sunbather feels the sun-that warm male glow that came out of him to her when they were alone together. She loved him for the way he sat loosely in a chair, for the way he came in a door, or moved slowly across the room with long strides*” [38, p. 1].

На перший погляд, іронія відсутня в цьому уривку, але вона є ретроактивною. Контекст, поданий далі у творі (жінка вбиває чоловіка), кардинально змінює розуміння цього фрагменту. Безсумнівно, це є прикладом ситуативної іронії. Вона досягається складним та складносурядним реченнями, що відображають складні почуття героїні твору. Також важливу роль відіграє вставна конструкція “*-almost as a sunbather feels the sun-*”, яке повинне підкреслити глибину емоцій жінки, тому контраст між описом та дійсністю сильніший. Позитивні емоції розбиваються вщент поворотом подій. Цей контраст є настільки шокуючим, що стає комічним.

48. “*Then how about some meat, Mrs. Maloney?*” [38, p. 4].

“*No, I’ve got meat, thanks. I got a nice leg of lamb from the freezer*” [38, p. 4].

У цьому фрагменті приклад риторичної іронії. Контекстуально, ми знаємо, що жінка вбила свого чоловіка, тому її відповідь має приховане

значення. Це підкреслюється вставним реченням *“I’ve got meat”* та окремим поясненням. Автор навмисно використав синтаксичні конструкції в такий спосіб, щоб відобразити нещирість відповіді, ніби вона думає як би їй зберегти свій секрет.

49. *“The murderer may have taken it with him, but on the other hand he may have thrown it away or hidden it somewhere on the premises”* [38, p. 6].

Тут криється драматична іронія. Контекстом є те, що знаряддя вбивства дійсно сховане в домі. Нога ягняти, що жінка вкинула у каструлю готуватись. Тобто детективи не мають уявлення, наскільки вони близькі до правди.

50. *“‘Here you all are, and good friends of dear Patrick’s too, and helping to catch the man who killed him. You must be terrible hungry by now because it’s long past your suppertime, and I know Patrick would never forgive me, God bless his soul, if I allowed you to remain in his house without offering you decent hospitality’”* [38, p. 7].

Цей уривок є ситуативною іронією. Вона і є вбивцею свого чоловіка і насправді їй байдуже, що б він про неї подумав. Контраст між вставною конструкцією *“God bless his soul”* (фраза сповнена чистотою намірів) і дійсністю настільки великий, що висміює акторську гру жінки. Використання сполучників і великої кількості розділових знаків знову підкреслює те, що вона вигадує що сказати на ходу, а це натякає на її нещирість.

51. *“‘Please,’ she begged. ‘Please eat it. Personally I couldn’t tough a thing, certainly not what’s been in the house when he was here. But it’s all right for you. It’d be a favor to me if you’d eat it up. Then you can go on with your work again afterwards’”* [38, p. 7].

Тут бачимо приклад риторичної іронії. Ключовою фразою є саме *“It’d be a favor to me if you’d eat it up”*. Жінка намагається сказати, що вона була б вдячною, якби вони з’їли ягня, щоб її не мучила совість про власну негостинність. Попри це, конотації, що демонструє тут автор цими

словами, суперечать встановленому контексту. Насправді, вдячною вона була б, адже їй не треба буде хвилюватись про те, що її викриють як вбивцю. Тому поданий фрагмент набуває іронічного ефекту.

52. “*Personally, I think it's right here on the premises. Probably right under our very noses*” [38, p. 8].

Драматична іронія в цьому уривку знову полягає в наших знаннях про знаряддя вбивства. Мовець правий, але про те навіть і не здогадується, в той час як ми знаємо і можемо лише сприйняти абсурдність ситуації.

Таким чином, ми впевнились в тому, що роботи Роальда Дала насичені матеріалами для дослідження явища іронії в поезії. У фрагментах демонструється різноманіття лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників, що приймають участь у формуванні іронії. Із загальної кількості фрагментів тексту, що містять в собі іронію, враховуючи декілька інтерпретацій одного й того самого уривку, маємо 20 прикладів риторичної, 28 – ситуативної, і 9 – драматичної іронії (див. додаток А).

2.2. Лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники утворення іронії в творах Роальда Дала

Завдяки ретельному аналізу вибірки фрагментів з творів Роальда Дала ми можемо перейти до конкретного встановлення лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників, які превалювали у формуванні іронії в творах Роальда Дала.

Домінуючим чинником формування іронії, що підтримував існування іронічного змісту в кожному прикладі, був контекст. Здебільшого цей контекст був екстралінгвістичним, тобто комічний смисл залежав від умов акту комунікації. В такий спосіб, без необхідності допомоги мовних одиниць або синтаксичних структур в процесі розуміння, формується драматична іронія. Так, наприклад, наші знання про вбивцю (головна героїня твору) та знаряддя вбивства (нога ягняти) – це єдині необхідні умови для розуміння драматичної іронії у

фрагменті “*Personally, I think it’s right here on the premises. Probably right under our very noses.*”

З іншими видами іронії ситуація трохи складніша. Тут контекст все одно відіграє важливу роль, але поряд з ним забезпечують умови існування іронії лінгвостилістичні засоби та синтаксичні конструкції. Наступними за важливістю чинниками є денотативне та конотативне значення слів. Коли ми читаємо текст (в нашому випадку художній), то на лексеми, з якими ми раніше зустрічались в певних контекстах, у нас на підсвідомому рівні виникають емоційно-оцінні асоціації. В свою чергу, письменник за допомогою контексту впливає на конотації лексеми, встановлюючи контраст між узуально-закріпленим та авторським ставленням до денотата. Різницею між риторичною та ситуативною іронією є те, що перша відбувається на рівні слова чи словосполучення, в той час як остання реалізується в межах цілого речення, абзацу або тексту загалом. Чудовим прикладом риторичної іронії може послужити уривок “*Miss Trunchball, the Headmistress, was something else altogether. She was a gigantic holy terror...*” де іронічний сенс зосереджений в лексемі “*the Headmistress*”, на яку впливають зовнішні чинники. Ситуативну ж іронію гарно демонструє фрагмент “*Well, she’s your responsibility from now on. You’ll have to deal with her.*” Тут іронія виражається нашими знаннями про те, що це слова батька до вчительки про свою доньку і контраст між встановленим автором контекстом в своєму творі та загальноприйнятою роллю батьків у нашому суспільстві закладений не в якійсь конкретній мовній одиниці, а виходить за межі навіть цих двох речень. Це дозволяє стверджувати, що однією з унікальних характеристик іронії в поезії полягає у варіативності ситуацій та комунікативних актів, зокрема завдяки високому рівню їх сюрреалізму та абсурдності.

Художні засоби та синтаксичні структури виконують допоміжну функцію у формуванні іронії. Своєю наявністю вони вказують на

можливу присутність іронії в межах речення або абзацу. Так, наприклад, гіпербола і літота (*"going round the bend"* та *"... All I've got home is two dogs, and..., and..., and..."*) свідчать про риторичну іронію, а порівняння (*"squashing a bad girl is like trying to squash a bluebottle"*) змальовують емоційні конотації на рівні макроконтексту і підтримують актуалізацію ситуативної іронії. Вставні конструкції, складносурядні та складнопідрядні речення (*"In the town itself, actually within sight of the house in which Charlie lived, there was..."*), формальні відокремлення речень (*"No, I've got meat, thanks. I got a nice leg of lamb from the freezer"*) надають певного емоційного забарвлення або відповідають закладеним в лексеми конотаціям та підсилюють контраст для чіткішого розуміння інтенції письменника (*"God bless his soul"*). Особливістю іронії саме в творах Роальда Дала можемо вважати її ретроактивність у деяких випадках. Наприклад, уривок *"She loved to luxuriate in the presence of this man, and to feel-almost as a sunbather feels the sun-that warm male glow that came out of him to her when they were alone together. She loved him for the way he sat loosely in a chair, for the way he came in a door, or moved slowly across the room with long strides"* забезпечує умови існування іронії в подальших фрагментах і водночас набуває її якостей за допомогою доданого контексту пізніше в тексті, тобто коректна інтерпретація можлива при повторному перегляді тексту Велика кількість епітетів, повторів та вставна конструкція відіграють роль, так би мовити, позначок можливої іронії про що свідчить їх нагромадження у відносно невеликих межах макроконтексту. Отже, завдяки більш вільній структурі та характерності художнім текстам тропів, в цьому стилі мовлення більш сприятливі умови для формування та підтримання чинників існування іронії.

Підбиваючи підсумки, невід'ємними компонентами іронії є контекст і денотативне та конотативне значення слів та словосполучень, контраст яких і створює комічну або глузливу інтерпретацію.

Допоміжну роль відіграють художні засоби, стилістичні фігури та синтаксичні конструкції, які вказують нам на вид вжитий вид іронії. Така організація факторів забезпечується власне художнім стилем, що робить іронію унікальною в контексті поезики.

ВИСНОВКИ

Таким чином, відповідно до окресленої мети та поставлених завдань, можемо зробити наступні висновки.

1. Іронія є багатограним явищем з точки зору лінгвістики та стилістики. Вона пронизує всі рівні твору – від мовного до сюжетного. Завдяки іронії автор створює специфічний стиль, у якому поєднуються гумор, критика та сатиричний погляд на людську природу.

2. Іронією можемо вважати стилістичний засіб, що надає фразі відмінного або протилежного змісту. Її поділяють на риторичну, ситуативну та драматичну, що мають власну окрему характеристику. У свою чергу, конструктивний принцип виражається лінгвістичними та екстралінгвістичними стилеутворювальними факторами, а в контексті нашої роботи – як ці чинники зумовлюють формування іронії.

3. У контексті дослідження було проаналізовано вибірку з творів Роальда Дала. В загальній кількості нараховуємо 52 уривки, що містять в собі іронію, окремі приклади мають декілька інтерпретацій. Враховуючи це та дотримуючись класифікації аналізованого стилістичного засобу, маємо 20 прикладів риторичної, 28 – ситуативної, і 9 – драматичної іронії. Автор використовував їх для утримання уваги читача, залучення до обмірковувань певних ідей, демонстрування важливих життєвих уроків тощо. Цей аналіз також поглибив наше розуміння іронії в контексті поезики і засвідчив, що іронія формується різноманітними лінгвістичними та екстралінгвістичними чинниками.

4. Завдяки аналізу фрагментів з творів Роальда Дала, в яких присутня іронія, встановлені лінгвістичні та екстралінгвістичні засоби, які впливають на формування іронії та забезпечують її існування. Виявлено, що найголовнішим таким чинником є контекст. Він актуалізує іронічне значення як в окремих мовних одиницях, так і в межах речення, абзацу або тексту загалом. Ситуативний контекст впливає на конотативне значення денотата, чим створюється контраст

між підсвідомими асоціаціями читача та тими, що заклав у текст автор, і як результат виникає комічний, глузливий сенс. Допоміжну роль відіграють художні засоби та різноманітні синтаксичні структури, які вказують на той чи інший вид іронії. В цьому й полягає особливість іронії в поезиці, адже характерні ознаки художніх творів, зокрема вільність викладу з лінгвістичної та синтаксичної точки зору, є певним підґрунтям формування цього стилістичного прийому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешенков Ю.О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. 177 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2123/1/%D0%BB%D0%B0%D1%82.pdf>
2. Біографія Роальда Дала. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5519>
3. Водоп'янов М. «Іронія та труднощі її перекладу в поезиці (на прикладі творів Роальда Дала)». Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: збірник наукових праць за матеріалами XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Херсон, 4-5 квітня 2024р. Херсон, Хмельницький: Херсонський національний технічний університет, 2024. С. 134-136.
4. Галич О. Теорія літератури: Підручник. Київ: Либідь, 2001. 486 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000510>
5. Гатчеон Л. Іронія, ностальгія і постмодерн / Л. Гатчеон // Іронія: збірник статей / упоряд. О. Галета, Є. Гулевич. Львів: Літопис; К.: Смолоскип, 2006. С. 169–186.
6. Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов. Нова книга: Вінниця, 2011. 328 с. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=LpHzCQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
7. Дудик П.С. Стилістика української мови: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с. URL: https://litmisto.org.ua/?page_id=5394
8. Єщенко Т.А.Лінгвістичний аналіз тексту: навч.посіб./ Т.А.Єщенко. К.: ВЦ «Академія», 2009. 264 с. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Yeschenko_Tetiana/Linhvistychnyi_analiz_tekstu/

9. Загнітко А. Лінгвістика тексту : теорія і практикум. Науково-навчальний посібник. Донецьк: ДонНУ, 2006. 289 с.

10. Калита О. Засоби іронії в малій прозі (кінець XX – початок XXI століття) – монографія. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 238 с. URL:

https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11395/Zasoby_ironii.pdf?sequence=3&isAllowed=y

11. Калита О. Іронія як світоглядний принцип і стилістична категорія. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія : Мовознавство. Вип. 1 (11). Тернопіль, 2004. С. 104-107. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29777?show=full>

12. Калита О. Лінгвістична сутність іронії та семантичні механізми формування іронічного смислу. *Українська мова*. 2006. № 2. С. 76-83.

13. Коломієць І.І. Стилістика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення) : навчально-методичний посібник для студентів-філологів закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павли Тичини, Ф-тет української філології, К-дра української мови та методики її навчання; Умань : Візаві, 2019. 242 с. URL:

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11466/1/Stylistyka%20Ukrainskoi%20Movy.pdf>

14. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. Посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 423 с. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Kochan_Iryna/Linhvistychnyi_analiz_tekstu.pdf

15. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.

16. Кропивко І. В. Постмодерністська іронія і сміх: специфіка і наукова рецепція. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*, 2020. № 2 (20). С. 20-32
URL:
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1231439.pdf>
17. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 416 с.
18. Мацько та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько// За ред.. Л.І.Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
19. Мінчин Б. М. Деякі питання теорії комічного / Б. М. Мінчин [відп. ред. Д. В. Чалий]. – К.: Вид-во АН УРСР, 2001. – 239 с.
20. Науменко А. Філологічний аналіз тексту (Основи лінгвопоетики) / А. Науменко. Вінниця: Нова Книга, 2005. 416 с.
21. Непийвода Н. Ф. Стилїстичний аспект масової комунікації / Н.Ф.Непийвода // Наукові записки Інституту журналістики. Том V. Факультет соціології та психології. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. С.133-140.
22. Поліщук О. Стьоб в українській сьогочасній літературі / О. Поліщук // Слово і Час. 2009. № 11. С. 68–74.
23. Семків Р. Іронічна структура: типи іронії в художній літературі / Р. Семків. Київ: Академія, 2004. 135 с.
24. Семків Р. Постмодернізм та іронія (типологізація нетипового) // Слово і час. 2000. № 6. С. 6-12.
25. Струць, Р. Різновиди іронії. Наукові записки НУКМА. Т.4. Філологія. Київ, 1998. С.37-43. URL: http://nz.ukma.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=682&Itemid=47
26. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

27. Шумилович Б. Візуальна іронія та укрсуч мистецтво. *Academia.edu*, 2006. С. 12-21 URL: https://www.academia.edu/2564109/%D0%86%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%83%D0%BA%D1%80%D1%81%D1%83%D1%87_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE
28. Anolli, L., Ciceri, R., & Infantino, M. G. Irony as a game of implicitness: Acoustic profiles of ironic communication. *Journal of Psycholinguistic Research*, 29(3), 2000. pp. 275–311.
29. Attardo, S., Eisterhold, J., Hay, J., & Poggi, I. . Multimodal markers of irony and sarcasm. *Humor - International Journal of Humor Research*, 16(2), 2003. pp. 243-260.
30. Attardo, S. Irony as relevant inappropriateness. *Journal of Pragmatics*, 2000. pp. 793-826.
31. Diaz, Stacy, "Understanding metaphors, irony and sarcasm in high functioning children with autism spectrum disorders : its relationship to theory of mind" (2010). Honors Project, Smith College, Northampton, MA. pp. 60-62.
URL: <https://scholarworks.smith.edu/theses/1504>
32. Elora Rivière, Madelyne Klein, Maud Champagne-Lavau. Using context and prosody in irony understanding: Variability amongst individuals. *Journal of Pragmatics*, 2018, 138, pp. 165-172.
URL: <https://hal.science/hal-01961420/document>
33. Giora, R. (2003). *On Our Mind: Salience, Context, and Figurative Language*. Oxford University Press. 259 p.
URL: https://www.researchgate.net/publication/279237229_On_Our_Mind_Salience_Context_and_Figurative_Language
34. Grammar Way. Compound and Complex Sentences
-<https://grammarway.com/ua/compound-and-complex-sentences>

35. Irony | Definition, Examples & Types | Britannica. URL: <https://www.britannica.com/art/irony>
36. Pexman, P. and Olineck, L. Understanding irony: How do stereotypes cue speaker intent? Journal of Language and Social Psychology, 2002. pp. 245-274.
URL: https://www.researchgate.net/publication/247743358_Understanding_IronyHow_Do_Stereotypes_Cue_Speaker_Intent
37. Roald Dahl. «Charlie and the Chocolate Factory». URL: https://pubhtml5.com/hial/xlmu/Charlie_and_the_Chocolate_Factory/
38. Roald Dahl. «Lamb To The Slaughter». Full text. URL: <https://online.htseden.co.za/wp-content/uploads/2021/08/Short-story-Lamb-to-the-slaughter.pdf>
39. Roald Dahl. «Matilda». Full text. PubHTML5.com
URL: <https://pubhtml5.com/pien/hbbk/basic/>
40. Roald Dahl's Biography. URL: <https://www.thoughtco.com/biography-of-roald-dahl-british-novelist-4796610>
41. Roald Dahl's Subversive Storytelling | The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2005/07/11/the-candy-man-roald-dahl>
42. Shelley C. The bicoherence theory of situational irony. Irony in Language and Thought: A Cognitive Science Reader. ed. by H.L. Colston and R.W. Gibbs Jr. New York; London : Lawrence Erlbaum Associates, 2007. 607 p.
URL: https://www.researchgate.net/publication/220480374_The_bicoherence_theory_of_situational_irony
43. Types of Irony In Literature: With Tips And Examples by Cailean Steed. URL: <https://jerichowriters.com/types-of-irony-in-literature/>
44. What is Irony? || Oregon State Guide To Literary Terms | Oregon State University. URL: <https://liberalarts.oregonstate.edu/wlf/what-irony>

ДОДАТКИ